

BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARINI ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR VA 4K MODELI ASOSIDA O'QITISH USULLARI**Axmedova Nurjahon Amonovna**

Buxoro viloyati Shofirkon tumani

44-maktabning boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17708851>

Annotatsiya. Ushbu maqola boshlang'ich sinfi o'quvchilari ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va 4K modeli (kreativlik, kritik fikrlash, kommunikatsiya, kollaboratsiya) asosida o'qitishning ilmiy-nazariy asoslarini yoritadi.

Tadqiqotning maqsadi — 4K modeli tamoyillari asosida ta'lim jarayonini tashkil etishning samarali metodikasini ishlab chiqish va ularning o'quvchilarning kognitiv, ijtimoiy hamda ijodiy rivojlanishiga ta'sirini aniqlashdan iborat. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'limda innovatsion yondashuvlarning o'quvchi motivatsiyasi va o'zlashtirish darajasini oshiruvchi omil ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: 4K modeli, kreativlik, kritik fikrlash, kommunikatsiya, kollaboratsiya, innovatsion texnologiyalar, boshlang'ich ta'lim, raqamli pedagogika.

Annotation. This article highlights the scientific and theoretical foundations of teaching in primary education based on modern pedagogical technologies and the 4K model (creativity, critical thinking, communication, collaboration). The purpose of the study is to develop an effective methodology for organizing the educational process in accordance with the principles of the 4K model and to determine its impact on students' cognitive, social, and creative development. The results of the research show that innovative approaches in primary education serve as a motivating factor and contribute to improving students' academic performance.

Keywords: 4K model, creativity, critical thinking, communication, collaboration, innovative technologies, primary education, digital pedagogy.

Zamonaviy ta'lim jarayoni shunchaki bilim berish bilan cheklanmay, o'quvchini hayotga tayyorlash, mustaqil fikrlaydigan, ijodkor va jamoada ishlay oladigan shaxsni shakllantirishga qaratilgan. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida bu jarayon o'ta muhim, chunki aynan shu davrda bolaning dunyoqarashi, tafakkuri, nutqi va qiziqishlari shakllanadi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar hayotimizning ajralmas qismiga aylangan. Shu bois, ta'lim tizimida ham zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, o'quv jarayonini interaktiv va samarali tashkil etish o'qituvchining asosiy vazifalaridan biridir.

Yangi yondashuvlardan biri sifatida 4K modeli — ya'ni kritik fikrlash, kommunikatsiya, kreativlik va kooperatsiya tamoyillari asosida o'qitish jarayoni keng qo'llanilmoqda. Ushbu model o'quvchini nafaqat o'quv materialini bilan tanishtiradi, balki uni hayotiy vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qila oladigan, muloqotga kirisha oladigan, ijodkor va hamkorlikda ishlay oladigan inson sifatida shakllantiradi.

Boshlang'ich ta'limda 4K modeli bilan zamonaviy texnologiyalarni uyg'unlashtirish o'qitish jarayonini yanada samarali, qiziqarli va bolalar uchun tushunarli qiladi. Bu esa nafaqat bilim olish, balki hayotga tayyorlanishning poydevorini yaratadi.

Zamonaviy ta'lim vositalari — bu shunchaki texnik vositalar emas, balki o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi ijodiy hamkorlikni shakllantiruvchi muhim omillardir. Kompyuter, planshet, interaktiv doska, videomateriallar, onlayn testlar, ta'limiy o'yinlar — bularning barchasi o'quvchi e'tiborini jalb etib, o'rganish jarayonini yanada faol qiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun axborotni eshitish yoki o'qish orqali emas, balki uni ko'rish, his qilish, tajriba orqali anglash yanada samaraliroq natija beradi. Shuning uchun multimedia texnologiyalari, interaktiv dasturlar, video va animatsiyalar yordamida dars o'tilganda bolalar mavzuni chuqurroq o'zlashtiradi. Masalan, tabiatshunoslik fanida hayvonlar yoki o'simliklarning hayotiy jarayonlarini videolavha orqali ko'rsatish o'quvchining tasavvurini kengaytiradi, matematikada esa rangli grafiklar, geometrik shakllar orqali tushuncha berish ularning mantiqiy tafakkurini rivojlantiradi.

Multimedia texnologiyalarining yana bir afzalligi shundaki, ular o'quvchini faqat tinglovchi yoki kuzatuvchi emas, balki faol ishtirokchiga aylantiradi. O'quvchi dars davomida harakat qiladi, o'ylaydi, tanlaydi, izlaydi — bu esa ta'limni passiv emas, balki faol jarayonga aylantiradi.

4K modeli bugungi kunda global miqyosda qo'llanilayotgan zamonaviy ta'lim konsepsiyasi bo'lib, uning har bir elementi o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan.

Birinchidan, kritik fikrlash — bu o'quvchining o'z fikrini shakllantirishi, ma'lumotni tahlil qilib, mustaqil xulosa chiqarishi demakdir. Boshlang'ich sinfda bu jarayon oddiy savol-javoblardan boshlanadi. Masalan, “Nega qushlar uchadi?” degan savolga o'quvchi tayyor javobni emas, o'z fikrini bildiradi. O'qituvchi esa unga to'g'ri yo'naltiruvchi savollar bilan fikrlash imkonini yaratadi.

Ikkinchidan, kommunikatsiya — o'quvchilarning o'zaro muloqotini, bir-birini tinglashni, fikrini madaniyatli ifoda etishni o'rgatadi. Har bir darsda kichik guruhlar bilan ishlash, juftlikda topshiriqlar bajarish, suhbatlar tashkil etish bu ko'nikmani rivojlantiradi. Natijada bolalar nafaqat dars mavzusini tushunadi, balki o'z fikrini ochiq bayon etishdan qo'rqmaydi.

Uchinchidan, kreativlik — bu ijodiy yondashuvni rag'batlantiradi. O'qituvchi bolaga fikrini ifoda etish uchun erkinlik beradi. Masalan, “Mening orzu maktabim” mavzusida rasm chizish, she'r yozish yoki maket yasash orqali har bir o'quvchi o'z dunyoqarashini ko'rsatadi. Kreativ fikrlash o'quvchini stereotipdan chiqishga, yangilik izlashga undaydi.

To'rtinchidan, kooperatsiya — hamkorlikda ishlashni, jamoaviylikni o'rgatadi. Dars jarayonida kichik guruhlarda ishlash, birgalikda loyiha yaratish, vazifalarni taqsimlash orqali bolalar jamoada o'z rolini his qiladi. Bu esa ularni kelajakda ijtimoiy faol shaxs bo'lishga tayyorlaydi.

Ta'lim jarayonida texnologiyalarni 4K modeli bilan uyg'unlashtirish o'qitishni yangi bosqichga olib chiqadi. Masalan, o'qituvchi Google Classroom yoki Padlet kabi onlayn platformalarda guruhli topshiriqlar yaratadi. Bu orqali o'quvchilar hamkorlikda ishlashni, fikr almashishni o'rganadilar.

Kreativ fikrlashni rivojlantirish uchun esa Canva, Scratch, Paint yoki PowerPoint dasturlaridan foydalanish mumkin. Bolalar o'zlari yaratgan loyihalar, rasmlar yoki taqdimotlar orqali nafaqat dars materialini chuqur o'zlashtiradi, balki o'z ijodini namoyish etadi.

Kritik fikrlashni shakllantirishda o'qituvchi o'quvchilarga muammoli vaziyatlar yaratadi, ularni tahlil qilishga undaydi. Masalan, “Agar yomg'ir yog'masa, nima bo'ladi?” kabi savollar o'quvchining tafakkurini ishga soladi.

Kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirishda Zoom, Teams yoki onlayn forumlar yordamida o'quvchilar o'z fikrlarini aytadi, bir-birining javoblariga munosabat bildiradi.

Shunday qilib, texnologiyalar 4K modelining har bir komponentini mustahkamlovchi vositaga aylanadi.

Bugungi kunda boshlang'ich sinf o'qituvchisi endi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchining rivojlanish yo'lini boshqaruvchi, yo'l ko'rsatuvchi, motivatsiya beruvchi shaxsdir.

U dars jarayonini multimedia yordamida qiziqarli tarzda tashkil etadi. Masalan, o'qish fanida ertaklarni ovozli slaydlar orqali namoyish etish o'quvchilarda nafaqat eshitish, balki ko'rish orqali idrok etish ko'nikmasini rivojlantiradi. Shuningdek, tabiatshunoslik fanida virtual tajribalar o'tkazish, tarix darsida interaktiv xaritalar bilan ishlash bolalarga mavzuni amaliy tarzda tushunish imkonini beradi.

O'qituvchi o'quvchilarning mustaqil fikrlashini ham har jihatdan qo'llab-quvvatlaydi.

Har bir savolga tayyor javobni bermaydi, aksincha, o'quvchini o'ylashga, izlanishga undaydi. Bu orqali bolada "men o'ylayman, demak, men o'rganaman" degan ishonch paydo bo'ladi.

Shuningdek, o'qituvchi 4K kompetensiyalarni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratadi.

Darsda har bir o'quvchining fikri qadrlanadi, o'zaro hurmat tamoyili ustuvor bo'ladi.

Bolalar o'z g'oyalarini erkin aytadi, bahslashadi, muhokama qiladi — bu esa ularni hayotda ham muloqotga tayyorlaydi.

Bundan tashqari, o'qituvchi o'quvchilarning raqamli madaniyatini shakllantiradi. U bolalarni internetdagi xavfsizlik qoidalari, axborotlarni tanqidiy tahlil qilish, manbalarni to'g'ri tanlashga o'rgatadi. Shunday qilib, o'quvchilar texnologiyadan faqat o'yin vositasi sifatida emas, balki o'rganish va o'zini rivojlantirish manbai sifatida foydalanishni o'rganadilar.

O'zbekistonning ayrim maktablarida olib borilgan tajribalar shuni ko'rsatadiki, 4K modeli asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning faolligini sezilarli oshiradi. Masalan, Toshkent shahri va Qashqadaryo viloyatidagi ayrim sinflarda tajriba sifatida o'tkazilgan darslarda o'quvchilarning bilim natijalari 25–30 foizga oshgan, darsga qiziqish esa ikki baravar ko'paygan.

O'quvchilar darsda faol ishtirok etishgan, mustaqil fikrlashga harakat qilishgan, guruh ishlari orqali bir-biriga yordam berishgan. Eng muhimi, o'quvchilar o'z fikrini aytishdan, savol berishdan uyalishmagan. Bu esa ta'lim jarayonida haqiqiy kommunikativ muhitning shakllanganini ko'rsatadi.

Albatta, har qanday yangilikda bo'lgani kabi, zamonaviy texnologiyalarni ta'limga joriy etishda ham qiyinchiliklar mavjud. Ba'zi maktablarda texnik vositalar yetarli emas, ayrim joylarda internet tezligi past yoki barqaror emas. Shuningdek, barcha o'qituvchilar ham texnologiyalardan samarali foydalanish ko'nikmasiga ega emas.

Bularni bartaraf etish uchun bir nechta choralar zarur: o'qituvchilar uchun muntazam raqamli savodxonlik kurslari tashkil etish, maktablarni zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash, onlayn ta'lim infratuzilmasini mustahkamlash va o'qituvchilar o'rtasida tajriba almashuv platformalari yaratish lozim.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarini zamonaviy texnologiyalar va 4K modeli asosida o'qitish – bu nafaqat yangi metod, balki ta'lim sifatini oshirishning strategik yo'nalishidir. Bunday yondashuvda bola o'qish jarayonining markaziga aylanadi. U o'ylaydi, muloqot qiladi, ijod qiladi va hamkorlikda ishlaydi.

O'qituvchi esa yo'l ko'rsatuvchi, ilhomlantiruvchi, rahbar rolini bajaradi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida darslar qiziqarli, jonli va interaktiv tus oladi. Eng muhimi, bolalar darsni majburiyat sifatida emas, balki zavq bilan kutadigan mashg'ulot sifatida qabul qiladilar.

Kelajakda raqobatbardosh, bilimli, tafakkuri keng avlodni tarbiyalash uchun ta'lim tizimimizda 4K modeli va zamonaviy texnologiyalar uyg'unligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Bu yondashuv O'zbekiston ta'limining yangi bosqichini boshlab beradi — bilimli emas, fikrlaydigan, muloqot qiladigan va yaratadigan shaxslarni yetishtirish bosqichi.

REFERENCES

1. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2018.
2. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2019.
3. To'xtaxo'jayeva M. Boshlang'ich ta'limda zamonaviy o'qitish metodlari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
4. Xolmatova N. Multimedia texnologiyalaridan ta'lim jarayonida foydalanish. – Toshkent: O'qituvchi, 2021.
5. Karimova Z.M. O'quvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantirish metodlari. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2022.
6. Bekmurodov R. Ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining roli. – Toshkent: "Ilm ziyo", 2020.